

Další vzdělávání učitelů ekonomických předmětů na středních školách

Ing. Šárka Fialová

Bakalářská práce
2011

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ing. Šárka FIALOVÁ**
Osobní číslo: **H09684**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství odborných předmětů pro SŠ**

Téma práce: **Další vzdělávání učitelů ekonomickým předmětů na středních školách**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti dalšího vzdělávání učitelů.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvantitativního výzkumu v oblasti dalšího vzdělávání učitelů.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

LAZAROVÁ, Bohumíra. Cesty dalšího vzdělávání učitelů. Brno : Paido, 2006. 230 s. ISBN 80-7315-114-6.

KOHNOVÁ, Jana. Další vzdělávání učitelů a jejich profesní rozvoj. Vyd. 1. Praha : Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2004. 181 s.

KOHNOVÁ, J. A KOL. Další vzdělávání učitelů základních a středních škol jako prostředek transformace českého školství. Praha: PedF UK, 1995.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Mgr. Ivana Marášková**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **6. ledna 2011**

Termín odevzdání bakalářské práce: **6. května 2011**

Ve Zlíně dne 6. ledna 2011

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 2.5.2011

Fialová

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odprá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

V bakalářské práci „Další vzdělávání učitelů ekonomických předmětů na středních školách“ se snažím zjistit současný přístup učitelů ekonomických předmětů na středních školách k dalšímu vzdělávání. Práce je koncipována do dvou částí, části teoretické a praktické. Teoretická část obsahuje obecné poznatky o pojmu učitel, dalším vzdělávání učitelů, atd. V praktické části je zhodnocen dotazník, který se týká vybraných otázek z oblasti dalšího vzdělávání učitelů ekonomických předmětů na středních školách. Na základě vyhodnocení jsem vypracovala doporučení.

Klíčová slova: další vzdělávání učitelů, ekonomické předměty, střední škola

ABSTRACT

The work "In-service education of teachers of economic subjects in secondary schools " the current approach of trying to find teachers of economy subjects at secondary schools, labeling requirements, controls to further education. The work is divided into two parts, the theoretical and practical. The theoretical part contains general information about the concept of a teacher, teacher training, etc. The practical part is evaluated questionnaire, which covers selected issues in the further education of teachers of business subjects in secondary schools. Based on the review, I made recommendations.

Keywords: teacher education, economic subjects, secondary school

Děkuji paní PhDr. Mgr. Ivaně Maráškové za odborné vedení mojí bakalářské práce a za cenné rady, které mi při zpracování poskytla.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 VYMEZENÍ POJMU UČITEL	12
1.1 OSOBNOSTNÍ PŘEDPOKLADY UČITELE.....	13
1.2 KOMPETENCE UČITELŮ	13
2 DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ	16
2.1 CÍLE DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ	17
2.2 UČITELÉ A POJEM DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ	18
2.3 VÝHODY A BARIÉRY PŘI DALŠÍM VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ	20
2.4 OBSAH DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ.....	21
2.5 FORMY VZDĚLÁVACÍCH AKTIVIT	21
2.6 FUNKCE DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ.....	24
2.7 PRÁVNÍ VYMEZENÍ DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ	25
2.8 KLASIFIKACE DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ.....	25
3 REALIZÁTOŘI DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ	27
4 ANALÝZA DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	29
4.1 ANALÝZA DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ V EVROPĚ.....	29
4.2 ANALÝZA DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ V ČR.....	29
5 SHRUTÍ TEORETICKÉ ČÁSTI	34
II PRAKTICKÁ ČÁST	35
6 ÚVOD DO PRAKTICKÉ ČÁSTI	36
7 PLÁN PRŮZKUMNÉHO PROJEKTU	37
7.1 VÝZKUMNÝ PROJEKT A CÍL VÝZKUMU	37
7.1.1 Výzkumné otázky.....	37
7.2 METODY VÝZKUMU	37
VÝZKUMNÝ SOUBOR	38
7.3 PRŮBĚH VÝZKUMU	40
7.4 VÝSLEDKY VÝZKUMU	40
8 ZÁVĚRY VÝZKUMU	48
9 NÁVRHY A DOPORUČENÍ	49
10 SHRUTÍ ANALYTICKÉ ČÁSTI	50
ZÁVĚR	51
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	52

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	54
SEZNAM OBRÁZKŮ	55
SEZNAM TABULEK.....	56
SEZNAM PŘÍLOH.....	57

ÚVOD

„... jen tvořiví a inovativní učitelé, kteří neustanou v hledání nových způsobů a forem výuky odpovídajících potřebám žáků a společenské a školské realitě, mohou být skutečně úspěšnými pracovníky.“

B. Lazarová

Pro svou bakalářskou práci jsem si vybrala téma „Další vzdělávání učitelů ekonomických předmětů na středních školách.“ Cílem mojí práce je snaha zjistit vztah vybrané skupiny učitelů k dalšímu vzdělávání, zjistit jestli učitelé znají pojem další vzdělávání učitelů, jestli se účastní dalšího vzdělávání, v jaké periodicitě, kdo jim to financuje atd.

Další vzdělávání, a to nejen učitelů, je v dnešní době rozšířený pojem a klade se čím dál větší důraz na to, aby se lidé vzdělávali po celý život. Učitelé mají velmi specifickou práci, která je velmi důležitá pro rozvoj celé společnosti, proto zrovna oni by měli být těmi, kteří se budou neustále vzdělávat a rozšiřovat své znalosti a budou je dále předávat. Navíc oblast ekonomická je také velmi specifická v tom, že je zde velmi mnoho změn a je třeba tyto změny stále sledovat a při tom je právě možné využít dalšího vzdělávání, a to i např. externího vzdělávání.

Cílem mojí bakalářské práce bylo na základě průzkumu odborné literatury definovat učitelskou profesi, dále pojem další vzdělávání učitelů, jeho rozdělení, typy atd. a na základě toho sestavit a vyhodnotit dotazník týkající se dalšího vzdělávání učitelů na středních školách, kteří učí ekonomické předměty.

V teoretické části je popsána profese učitele, je definovaný pojem další vzdělávání učitelů, je provedeno jeho členění, je také popsán právní rámec této oblasti atd. Teoretická část se také zabývá realizátory dalšího vzdělávání učitelů, obsahem, klasifikací atd. Je také popsána stručná analýza dalšího vzdělávání v Evropě a u nás. Zdrojem informací pro tuto teoretickou část byla odborná literatura z oblasti dalšího vzdělávání učitelů.

V praktické části jsem vyhodnotila dotazník, který má dvě části. V první části dotazníku jsou otázky týkající se pohlaví, věku, tedy identifikační otázky. V druhé části jsou otázky týkající se dalšího vzdělávání, a to konkrétně typů, které učitelé znají a využívají, frekvence, či zdrojů financování tohoto dalšího vzdělávání. Zdrojem informací k této praktické části mi byl realizovaný výzkum. Na závěr jsem uvedla doporučení.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ POJMU UČITEL

V odborné literatuře existuje celá řada definic pojmu učitel, v zákoně je definován mimo jiné pedagogický pracovník v zákoně č. 563/2004 Sb. v §2 odstavec 1 a 2 následovně. Pedagogický pracovník koná přímou vyučovací, výchovnou, speciálně pedagogickou nebo pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání na základě zvláštního právního předpisu. Pedagogický pracovník je zaměstnancem právnické osoby, která vykonává činnost školy, nebo zaměstnancem státu nebo ředitelem školy, není-li k právnické osobě vykonávající činnost školy v pracovněprávním vztahu nebo není-li zaměstnancem státu. Pedagogickým pracovníkem je též zaměstnanec, který vykonává přímou pedagogickou činnost v zařízeních sociální péče. Přímou pedagogickou činnost vykonává: učitel, vychovatel, speciální pedagog, psycholog, pedagog volného času, asistent pedagoga, trenér nebo vedoucí pedagogický pracovník.

Autoři Průcha, Walterová a Mareš (2009, s. 261) uvádějí ve své publikaci definici učitele. Učitel je jeden ze základních činitelů vzdělávacího procesu. Učitel je profesionální kvalifikovaný pedagogický pracovník, spoluodpovědný za přípravu, řízení, organizaci a výsledky tohoto procesu. K výkonu učitelské profese je nezbytná pedagogická způsobilost. Tradičně byl učitel považován za hlavní subjekt vzdělávání, zajišťující ve vyučování předávání poznatků žákům. Současné pojetí učitele zdůrazňuje jeho subjektivně-objektivní roli v interakci se žáky a prostředím. Učitel spoluvytváří vzdělávací prostředí, klima třídy, organizuje a koordinuje činnosti žáků, řídí a hodnotí proces učení. Stoupá význam sociálních rolí učitele v interakci se žáky, v týmu učitelů, ve spolupráci s rodiči a komunitou. Specifické funkce učitele vyplývají z rozdílného charakteru činností na určitých stupních a typech škol, jimž odpovídají příslušné aprobace. Dále z diferenciací rolí ve vzdělávacím procesu. Společenský status učitelského povolání v jednotlivých zemích je závislý na tradici a významu, která je přisuzována vzdělání ve společnosti (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 261).

Autoři Janiš, Kraus a Vacek definují učitele jako profesionálního výchovného pracovníka (učitele, vychovatele) který řídí a organizuje na profesionální úrovni výchovný proces a působí na jiné (děti, mládež, dospělí) ve směru vytčených a žádoucích výchovných – vzdělávacích cílů. (Janiš, Kraus, Vacek, 2008, s. 85).

1.1 Osobnostní předpoklady učitele

Učitel jako osobnost by měl být vybaven určitými vlastnostmi a dovednostmi. Člověk, ať má sebelepší vzdělání, nemusí mít dostatek předpokladů a vlastností k tomu, aby byl i dobrým učitelem. Osobnostní předpoklady nebo lépe řečeno vlastnosti, které by měl mít dobrý pedagog, jsou bezpochyby flexibilita, čestnost, pracovitost, autorita, emoční stabilita, vyrovnanost, schopnost sebeovládání a další. Vlastnosti osobnosti jsou dány částečně geneticky, částečně mohou být však ovlivněny i prostředím. Dle autorů Čápa a Mareše (2007) souvisí psychologické rozdíly mezi ženami a muži s reakcemi na zátěž. Každý učitel by měl mít schopnost vést ostatní, dále by měl mít organizační schopnosti, měl by být aktivní a společenský, trpělivý a tvořivý. Učitel by měl být spíše extrovertní typ, vzhledem k tomu, že je většinu pracovní doby ve styku s lidmi. Učitel by měl jednat vždy v souladu se svými postoji, jinak se stává nedůvěryhodným pro žáky a ztrácí autoritu. Pozitivní vztahy jak mezi učitelem a žákem, tak také mezi učitelem a ostatními kolegy, jsou nezbytným aspektem pro udržení duševní pohody. Empatie - schopnost vcítit se do prožívání druhého člověka, je další z vlastností, které by měly být u pedagoga velmi rozvinuty, aby mohla být respektována individualita každého žáka.

1.2 Kompetence učitelů

V literatuře existuje celá řada definic kompetencí učitele, každý autor má svůj pohled na tuto problematiku, ale žádná z definic nepostihuje komplexnost učitelových činností. Podle autorů Průcha, Walterová a Mareš (2009) je kompetence učitele soubor profesních dispozic a dovedností, který má mít učitel, aby mohl efektivně vykonávat svoji profesi.

Podle autora Švece (2005), který zároveň vychází z autorky Vašutové (2001), jsou kompetence učitelů následující :

- **Oborově předmětová kompetence** zahrnuje schopnost učitele k osvojení a následné aplikaci znalostí svého oboru do vyučovacího předmětu, zároveň aplikuje praktické zkušenosti z oboru a snaží se vytvářet mezipředmětové vztahy.
- **Psychodidaktická kompetence** znamená, že učitel ovládá strategie učení a vyučování, má přehled o vzdělávacích programech a dovede s nimi pracovat. Ovládá teorii školního hodnocení a využívá ji při hodnocení žáků s ohledem na jejich indivi-

duální potřeby a možnosti. Učitel také dovede využívat informační a komunikační technologie.

- **Obecně pedagogická kompetence** - učitel rozumí procesům výchovy a dovede je aplikovat do praxe. Učitel podporuje individuální rozvoj žáků, zná práva dítěte a respektuje je ve své pedagogické činnosti.
- **Diagnostická a intervenční kompetence** představuje použití metod a technik pedagogické diagnostiky žáka i třídy. Učitel je schopen na jedné straně identifikovat žáky s poruchami učení, na druhé straně také ovládá způsoby učení nadaných žáků. Učitel umí rozpoznat sociálně patologické projevy žáků, dovede také řešit výchovné situace a problémy.
- **Psychosociální a komunikativní kompetence** zahrnuje schopnost učitele podílet se na spoluvytváření klimatu třídy a školy, orientuje se v náročných sociálních situacích ve škole i mimo školu. Učitel dovede komunikovat se žáky i s jejich rodiči.
- **Manažerská a normativní kompetence** znamená, že učitel dovede řídit třídu a organizaci práce skupin žáků i jednotlivců. Učitel zná zákony a dokumenty, které se vztahují k výkonu učitelské profese, orientuje se ve vzdělávací politice. Učitel ovládá administrativní úkony spojené s evidencí a hodnocením žáků, dovede organizovat i aktivity mimo výuku.
- **Profesně a osobnostně kultivující kompetence** předpokládá, že učitel má základní znalosti v mnoha oblastech jako kulturní, politické, právní, ekonomické a dovede je využít při svém působení na žáky. Učitel je schopen sebereflexe, reflektovat vzdělávací potřeby a zájmy žáků, dovede reagovat na změny výchovně – vzdělávacích podmínek.

Autorka Vašutová (2004) řadí k těmto kompetencím ještě psychickou odolnost a fyzickou zdatnost, dobrý zdravotní stav a mravní bezúhonnost.

Profesní kompetence učitele jsou chápány jako komplexní potencialita učitele k tomu, aby učitel mohl úspěšně vykonávat učitelskou profesi. (Janík, 2005, str.15)

Zmiňované profesní kompetence mají obecný charakter, ovšem zaměření a rozsah se liší dle kategorie učitelů. Kompetence se budou lišit u učitele v mateřské školce a např. u učitele na střední či vysoké škole.

Profesní kompetence získává učitel v přípravném vzdělávání a dále je rozvíjí při výkonu svého učitelského povolání.

2 DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ

Pojem *další vzdělávání* – anglicky in service education/training, německy Fortbildung má mnoho synonym jako *permanентní vzdělávání, profesionální rozvoj, profesionální růst nebo celoživotní učení*. Další vzdělávání je důležitou součástí celoživotního učení nejen učitelů, je významnou etapou kontinua učitelského vzdělávání. Souvisí nejen s rozvojem profesní dráhy učitele, ale i s rozvojem školy a se sociálním rozvojem obecně. Kohnová a kol.(1995) ve své publikaci uvádí, že další vzdělávání učitelů je možné chápat jako subsystém vzdělávací soustavy. Další vzdělávání by mělo být přínosem nejen pro učitele samotné, ale také pro žáky, školu a pro celou společnost.

Další vzdělávání učitelů může být chápáno jako profesionální rozvoj, někdy je však vnímáno jen jako součást širšího profesionálního rozvoje nebo růstu učitelů.

Další vzdělávání učitelů je většinou definováno jako poskytování organizovaných programů určených pro učitele v praxi, které by měly napomáhat rozvoji učitelů jako jeden z mnoha možných systematických kroků, které rozvoj učitele podporují (Glatthorn, Fox, 1995).

V Pedagogickém slovníku (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 41) je pojem další vzdělávání definován jako vzdělávání učitelů v průběhu jejich profesní dráhy. Další vzdělávání je realizováno v široké nabídce organizačních forem (uvádění začínajících učitelů do praxe, příprava na atestace, příprava na realizaci vzdělávacích inovací a reforem, příprava na řešení specializovaných projektů, funkční studium pedagogických pracovníků, rekvalifikační studium, specializační a prohlubující studium). Toto vzdělávání je organizováno specializovanými pracovišti.

Podrobnější charakteristiku přináší Kohnová (2004), která popisuje další vzdělávání učitelů jako:

- systematický, nepřetržitý a koordinovaný proces, který navazuje na pregraduální vzdělání a trvá po celou dobu učitelovy profesní dráhy,
- celoživotní rozvíjení profesních kompetencí učitele a trvalý osobnostní rozvoj učitele,
- nejrozsáhlejší resortní a celospolečensky významnou oblast vzdělávání dospělých,
- jeden ze základních předpokladů transformace školství,

- nejefektivnější formu vyrovnávání obsahu i metod vzdělávání a výchovy ve školství s rychlými proměnami v hospodářsko-technickém i kulturně-sociálním kontextu (Kohnová, 2004, s. 59).

2.1 Cíle dalšího vzdělávání učitelů

Cíle dalšího vzdělávání jsou velmi široké. Další vzdělávání učitelů může být pokládáno podle autorky Lazarové (2006) za mocný instrument vzdělávací politiky ve službách snah o modernizaci vzdělávacího systému. V tomto případě jde o úzké vymezení cílů dalšího vzdělávání v závislosti na potřebách a cílech školské politiky. Naopak autorka Kohnová (2004) považuje další vzdělávání učitelů za nejefektivnější způsob vyrovnávání obsahu a metod výuky ve školství s rychle se měnící společností, v oblasti technické, hospodářské, sociální i kulturní. Širší pojetí cílů dalšího vzdělávání učitelů je spojeno s definováním zdrojů poznání, ve kterém se spoléhá na uvědomělost a zodpovědnost učitelů ve vztahu k vlastnímu rozvoji (Lazarová a kol., 2006, s. 15). Cíle dalšího vzdělávání jsou orientované na podporu školských reforem a modernizaci školství, na rozvoj kompetencí učitele a jejich požadavky.

Dle autorky Kohnové (2006) patří mezi nejčastěji uváděné obecné cíle dalšího vzdělávání učitelů následující:

- zdokonalování profesionálních dovedností učitelů,
- vnitřní rozvoj škol,
- zdokonalování učebního a vyučovacího procesu,
- zavádění inovací a změn ve vzdělávání,
- osobnostní vývoj učitelů.

Perrenoud (1994) uvádí, že další vzdělávání učitelů může učitelům pomoci např:

- zlepšit vlastní kompetence a kvalifikaci,
- naučit se adekvátním způsobům zapojování do změn a dění v instituci,
- přispět k profesionalizaci, stát se více odpovědným a autonomním,

- účastnit se vytváření kolektivní identity, sdílené kultury,
- stát se odborníkem v dosahování nových cílů,
- vytvářet o sobě dobrou představu uvnitř i vně organizace,
- připravit se na interní a externí mobilitu,
- přizpůsobit osobní kvalifikaci své (nové nebo změněné) kvalifikaci,
- kompenzovat případné nedostatky pregraduálního vzdělávání,
- účastnit se reflexe praxe a změn v organizaci,
- získat nástroje potřebné k účasti na změnách a inovacích,
- najít zlomový bod, pokud jde o unaveného, neefektivního, neoblíbeného pracovníka apod.

Někteří autoři vidí další vzdělávání učitelů především jako nástroj zlepšení praxe, podle některých by ale mělo vézt především k profesionalizaci učitelské profese. (Kořa 1998, Perrenoud, 1994)

2.2 Učitelé a pojem další vzdělávání

V rámci realizovaného výzkumu, který byl proveden autorkami Lazarová a Prokopová a byl publikován v článku „Učitelé a jejich další vzdělávání. K některým psychologickým aspektům“ bylo zjišťováno jak učitelé vnímají pojem další vzdělávání a s jakými formami dalšího vzdělávání mají zkušenosti atd.

Učitelé spojují s pojmem další vzdělávání především rozvoj schopností, získání dovedností, naučit se něco nového, co je možné uplatnit ve výuce, rozvoj sebe sama, profesionální rozvoj, lépe porozumět žákům a situacím ve škole, získat nápady jak učit jinak, zvládat situace, získat inspirace, vyměnit si zkušenosti, zlepšit praxi, vidět, jak se učí jinde atd.

Představy učitelů o jejich dalším vzdělávání jsou spojeny s nabyváním dovedností a informací, s novinkami ve výuce, s inspiracemi a zvýšením profesionalismu. Méně se objevují porozumění jako změny v myšlení, postojích, hodnotách, identifikace slabých a silných stránek.

Učitelé mají zkušenosti a preferují především kurzy a semináře poskytované vnějšími subjekty, diskuse a výměny zkušeností s učiteli, studium literatury, ve veřejnoprávní televizi vzdělávací programy, internet, hospitace u kolegů ve třídě, návštěvy výstav, relaxace apod.

Návštěvy jiných škol se v dotazníku objevily spíše ve formě přání některých začínajících učitelů. Praktický výzkum jako metodu profesionálního rozvoje a jiné aktivity založené na spolupráci ve škole čeští učitelé zmiňovali pouze okrajově.

Učitelé se poměrně snadno orientují v nabídce dalšího vzdělávání a s tématickou pestrostí jsou převážně spokojeni. Nejvíce upřednostňují formy dalšího vzdělávání realizované mimo vlastní školu. I když mnoho soudobých projektů podporuje nové formy dalšího vzdělávání učitelů, učitelé i přes přesto preferují semináře konané mimo školu.

Hustler (2003) ve svém výzkumu realizovaném v americkém školním systému dochází k podobným závěrům. Za další vzdělávání považují učitelé v zahraničí především semináře, kurzy, konference, workshopy a samostudium. Jen zřídka řadí mezi aktivity dalšího vzdělávání vlastní výzkumné aktivity, e-learning, mezinárodní návštěvy, supervizní výměny a návštěvy, vzájemné poskytování informací/novinek mezi kolegy apod.

Převažující preference mimoškolních vzdělávacích akcí učiteli zdaleka není jen důsledkem nedostatečné informovanosti učitelů o jiných variantách dalšího vzdělávání a jejich horší dostupnosti, resp. malé podpoře. Učitelé potřebují spojit užitečné s příjemným: učit se novému a přitom se dostat ze školního stereotypu, odpočinout si od žáků, kolegů, navázat nové kontakty, relaxovat a odpočívat apod.

V reakcích učitelů na otázku Jak by měl vypadat seminář, na který byste se opravdu těšil/a?, se objevovaly odpovědi typu: těšila bych se na setkání se zajímavými lidmi, součástí vzdělávání by měla být i návštěva kulturních zařízení, přál bych si setkat se s lidmi z předchozích akcí, přála bych si cviky k uvolnění stresu a napětí, líbí se mi projekty v krásné přírodě, přála bych si dostatek času a vhodné místo konání akce atd. Taková preference jistě není nelogická, neboť příjemné naladění, relaxace, emoční prožitky a sociální podpora procesy učení usnadňují. Učitelé delší semináře v přírodě a navazující akce oceňují a vítají, avšak mnohdy je neupřednostňují z důvodů zejména časových a finančních (Kohnová a kol., 1995)

2.3 Výhody a bariéry při dalším vzdělávání učitelů

Další vzdělávání učitelů má svá specifika, která vyplývají ze samotné profese a z její charakteristiky. Učitelé vzdělávající učitele by si měli vždy uvědomit, jaké bariéry mohou působit na vzdělávání učitelů a zohlednit je ve své vzdělávací a výukové strategii a v přístupu k nim. Na druhé straně mají učitelé mnohé výhody, které je možné dobře využít v jejich dalším vzdělávání.

Mezi bariéry působící v dalším vzdělávání učitelů patří

- přetížení učitelů spojené s psychickým vyčerpáním,
- nízké profesní sebevědomí,
- nepřístupnost ke změnám a inovacím, kritičnost, konzervativnost,
- formální autorita,
- neochota vzdělávat se,
- neochota projevovat se před kolegy,
- myšlení v horizontu školy, třídy, předmětu,
- absence sebereflexe, atd.

Výhody učitelů, které lze využít v jejich dalším vzdělávání

- potřeba sdělovat a sdílet,
- být akceptován jako intelektuál,
- potřeba uznání a ocenění,
- vyšší úroveň myšlenkových operací,
- dovednost formulovat a verbalizovat,
- chápání vzdělání jako hodnoty,
- tvořivost,
- smysl pro povinnost,
- vysoká míra zodpovědnosti,

- schopnost organizovat, vést lidi. (Starý, 2008, Vašutová, 2009)

2.4 Obsah dalšího vzdělávání učitelů

Obsah dalšího vzdělávání je vymezen ve vyhlášce č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků. Další vzdělávání učitelů je závislé na stanovených cílech a je zaměřeno na aktuální teoretické a praktické otázky související s procesem vzdělávání a výchovy.

Obsahem průběžného vzdělávání jsou nové poznatky z oblastí:

- obecné pedagogiky, pedagogické a školní psychologie,
- teorie výchovy,
- obecné didaktiky,
- vědních, technických a uměleckých oborů a jejich oborových didaktik,
- prevence sociálně patologických jevů a bezpečnosti a ochrany zdraví,
- jazykové vzdělávání.

2.5 Formy vzdělávacích aktivit

Vzhledem k rozvoji informačních technologií, novodobých teorií učení, možnosti vyšší mobility učitelů a mnohých dalších faktorů se postupně prosazuje celá škála nových forem vzdělávání učitelů, jako je studium textů a dokumentů z internetu, diskusní fóra, učení v rámci e-learningu, mezinárodní návštěvy, výměnné pobyty ve školách a zejména aktivity realizované přímo ve škole, akční výzkumy, práce na projektech, supervize, hospitace, diskusní skupiny apod. (Lazarová, Prokopová 2005)

Peretti (1998) zmiňuje tyto možnosti dalšího vzdělávání:

- samostudium,
- návštěvy v hodinách kolegů,
- vzdělávání spojené se setkáváním s kolegy z jiných škol,
- týmové vzdělávání ve škole při práci na projektu, výzkumu atp.,
- interní vzdělávání ve škole, zajištěné externími lektory,

- individuální nebo skupinové vzdělávání mimo školu (semináře, kurzy, stáže),
- interní vzdělávání ve škole zajišťované pracovníky škol atd.

Mezi vzdělávání dospělých patří mimo jiné také další vzdělávání učitelů, toto další vzdělávání má bezpochyby celou řadu různých forem, které byly vzpomenuty již výše. Každá z forem vzdělávání má své specificky definované cíle a s nimi úzce spojené metody a způsoby řízení práce. Každá forma také potřebuje jinak připravené lektory či odborníky na vzdělávání. (Beneš, 2008)

V českém školství je největší pozornost věnovaná vzdělávacím aktivitám, které probíhají ve školním i mimoškolním prostředí a jsou realizovány ve formě přednášek, kurzů, seminářů, školení nebo dílen. Jednotlivé formy dalšího vzdělávání nejsou v literatuře a slovnících jednotně vymezovány, můžeme však najít určité společné charakteristiky. (Lazarová, Prokopová 2005)

V následující tabulce jsou zachyceny některé hlavní znaky výše zmíněných vzdělávacích aktivit. Přehled je doplněn o nejběžnější pojmenování vzdělavatelů, obvyklou délkou trvání, cílem atd.

Tab. 1 Formy vzdělávání (Lazarová, 2006)

Forma vzdělávání a vzdělavatel	Délka trvání a opakování akce	Typická témata	Cíle akce	Způsob řízení a převažující metody práce
Přednáška Přednášející Lektor	Krátkodobá, obvykle jednorázová akce. Někdy chápána jako metoda.	Široce nebo úzce tematicky vymezená, teorie, zajímavosti, předpisy apod.	Získat informace, rozšířit vědomosti. Příklad: „Poznatky z cesty do Himaláji.“	Přednášení, aktivita na straně přednášejícího, s aktivitou a kreativitou účastník se spíše nepočítá.
Školení Školitel Instruktor Lektor	Krátkodobá nebo střednědobá akce. Typická je jednorázovou, někdy zakončení zkouškou.	Metodika práce, nové informace, postupy, předpisy apod.	Získat informace, rozšířit vědomosti. Příklad: „Školení bezpečnosti práce.“	Přednášení, aktivita je na straně školitele, příp. možnost vyzkoušení nové aktivity, s kreativitou účastníků se příliš nepočítá.
Seminář Lektor Facilitátor	Krátkodobá nebo střednědobá, jednorázová i navazující akce, opakování.	Konkrétní témata v oblasti didaktiky, pedagogicko-psychologických otázek, poradenství apod.	Rozšířit znalosti, získat informace a zkušenost prostřednictvím diskusí a reflexem příp. spíše povrchního zážitku. Příklad: „Práce s žáky s poruchami učení.“	Přednášení a animace, krátké přednášky, diskuse, výměna zkušeností cvičení apod., počítá se s aktivitou a kreativitou účastníka.
Kurz Lektor Instruktor	Krátkodobá, střednědobá, dlouhodobá, jednorázová i navazující akce. Cyklus seminářů.	Jazykové, pobytové, počítačové, úzce vymezených dovedností (asertivity, šití, ...) aj.	Rozšířit schopnosti, získat novou konkrétní dovednost, naučit se postupy. Příklad: „lyžařský nebo jazykový kurz.“	Aktivita střídavě na straně lektora i účastníků, facilitace, podpora, cvičení, typický je přesný didaktický postup lektora, kreativita účastníka je nízká.
Výcvik Lektor Facilitátor	Dlouhodobá, opakovaná akce s návaznostmi a s intervizemi skupinami, mnohdy zakončení zkouškou.	Psychoterapie, rozvoj konkrétních sociálních dovedností, osobností rozvoj založená na konkrétní teorii.	Získat širěji definovanou dovednost spojenou s rozvojem osobnosti, obvykle jde o změnu kognitivních schémat. Příklad: „Výcvik v systemické psychoterapii.“	Aktivita na straně účastníků, animace, facilitace, podpora náviku, prožitková cvičení, supervize, ověřování v praxi, reflexe praxe, samostatnost a kreativita účastníka vysoká.
Dílna Lektor Animátor	Krátkodobá, obvykle jednorázová akce v rámci jednoho tématu.	Konkrétní pracovní postupy – didaktika, vyučovaný předmět.	Naučit se pracovní postupy, získat informace a základy nové dovednosti. Příklad: „Vázání suchých květin.“	Aktivita na straně účastníků, nácvik, dovednosti, ukázky.

Nejběžnější vzdělávací formou je **přednáška a školení**, která je spojena s krátkodobým, jednorázovým předáváním informací o daném tématu. Aktivita je na straně přednášejícího, který předává informace o dané problematice (např. zákonů, nových postupů, teorie, apod.).

Seminář je jednou z forem užívaných na vysokých školách, jedná se o doplněk k přednášce. Obvykle se využívá tam, kde se počítá se zapojením účastníků do diskuse, s vzájemnou výměnou zkušeností, s týmovou prací, apod. V oblasti dalšího vzdělávání učitelů se mohou vztahovat k různým tematickým okruhům nejen z oblasti pedagogické vědy (didaktika, školní poradenství, psychologie, apod.). Časové vymezení seminářů je různé, mohou to být vzdělávací akce v délce trvání několika hodin, ale i několika dnů, a to i opakovaně tematicky na sebe navazující.

Kurz můžeme chápat jako samostatnou vzdělávací formu, většinou složenou z více jednotek – lekcí, přednášek, cvičení, seminářů (Palán, 2002). Spočívá v nácviku konkrétně vymezených dovedností (psychomotorických, jazykových atp.) bez hlubší orientace na osobnostní rozvoj (Lazarová, 2006). Kurz má většinou stanovené didaktické postupy a obsah, bývá koncipován jako jedna nebo více navazujících lekcí, které mají podobu uceleného programu.

Výcvik je forma vzdělávání, která se orientuje na osobní rozvoj a je nejčastěji spojena s psychologickou tematikou. Jeho trvání je dlouhodobé, je zaměřen na opakování praktických cvičení a je spojen s ověřováním získaných dovedností v praxi. Někdy se absolventi podrobují finálnímu prověřování získaných vlastností a dovedností.

O **dílně** se hovoří jako o organizační formě dalšího vzdělávání ve spojitosti s krátkodobým nácvikem psychomotorických dovedností nebo didaktických postupů s ukázkami konkrétní praxe.

Výčet výše zmíněných vzdělávacích akcí není úplný, jsou zde zmíněny ty se kterými se učitelé nejvíce setkávají.

2.6 Funkce dalšího vzdělávání

Funkce dalšího vzdělávání jsou shodné s funkcemi profesního vzdělávání obecně. Základní funkce jsou standardizační a rozvojová. Standardizační funkce má za úkol podle Kohnové (2004) udržovat kvalitu a úroveň stávajícího vzdělávacího systému. Jedná se o udržování a

zdokonalování schopností, znalostí a profesních dovedností jednak učitelů, ale také školského managementu. Druhá rozvojová funkce spočívá v podpoře inovací, rozvoji a transformaci vzdělávacího systému.

2.7 Právní vymezení dalšího vzdělávání učitelů

Další vzdělávání je legislativně vymezeno zákonem č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a vyhláškou č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků.

V zákoně je uvedeno, že pedagogičtí pracovníci mají povinnost se dále vzdělávat a doplňovat, obnovovat a upevňovat si tak svoji kvalifikaci. Řídící funkci nad dalším vzděláváním pedagogických pracovníků má Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, které je realizuje různými formami v závislosti na druhu a typu vzdělávací akce. Těmito realizacemi se rozumí metodická řízení, koordinace, financování a kontrola (Koch, 2002, s. 28). Další vzdělávání učitelů organizuje ředitel školy podle plánu dalšího vzdělávání, který musí projednat s příslušným odborovým orgánem. Při tvorbě vzdělávacího plánu je nutné přihlížet také ke studijním zájmům učitele a rovněž i k rozpočtu školy. Financování funguje tak, že MŠMT přidělí ředitelům finanční prostředky, které jsou určené na další vzdělávání učitelů. Jeho výše je dána počtem žáků ve škole. Ředitel z těchto financí hradí účast učitelů na akreditovaných vzdělávacích akcích. Záleží na řediteli, které vzdělávací akce vybere. Potvrzením o absolvování vzdělávací akce je osvědčení vydané institucí, která další vzdělávání učitelů pořádala.

2.8 Klasifikace dalšího vzdělávání učitelů

Další vzdělávání učitelů dělíme podle několika kritérií, například charakteristické znaky, časová dispozice, funkce vzdělávání. Významným měřítkem jsou formy a podmínky realizace, na základě kterých se pak další vzdělávání učitelů rozděluje na dva základní směry:

- kvalifikační vzdělávání
- průběžné vzdělávání.

Toto dělení také vychází z legislativního rámce, kde jsou druhy dalšího vzdělávání definovány jako studium ke splnění kvalifikačních a dalších kvalifikačních předpokladů a jako studium k prohlubování odborné kvalifikace (Vyhláška, 2005 Sb., §1).

Kvalifikační vzdělávání

Kvalifikační studium je realizováno na vysokých školách, je časově omezeno a jeho absolvování je doloženo odpovídajícím dokladem a získáním vyššího stupně kvalifikace. Je realizováno především ve formách postgraduální, rozšiřující specializační, doplňující pedagogické a normativní studium či školení.

Doplňující pedagogické studium vede k získání pedagogické způsobilosti. V podstatě ho neřadíme mezi další vzdělávání učitelů, ale je aktuální pro velký počet učitelů, kteří sice mají odbornou způsobilost, ale chybí jim právě tato pedagogická způsobilost. Doplňující studium je určeno i pro učitele, kteří mají pedagogickou způsobilost pro jiný typ školy.

Rozšiřující studium umožňuje rozšířit předmětovou aprobaci o další vyučovací předmět.

Specializační studium je zaměřené na získání kvalifikace pro činnosti, které jsou nad rámec aprobace učitele. Je zaměřené například na výchovné poradenství, školský management, speciální pedagogiku, apod. (Kohnová, 2004).

Průběžné vzdělávání

Za průběžné další vzdělávání je považována obnova a prohlubování profesních kompetencí formou kurzů a školení nebo vzdělávání nad rámec běžné výuky. Průběžné vzdělávání se nazývá také jako kontinuální nebo soustavné, probíhá po celou dobu učitelovy profesní dráhy a zvyšuje jeho kompetence. Nevede však k získání vyššího stupně kvalifikace. Kohnová (2004) uvádí, že průběžné vzdělávání zajišťuje udržení stávající úrovně ve školách a je i zdrojem pro rozvoj a zavádění potřebných změn vzhledem k potřebám nového vzdělávacího kontextu a specifických potřeb společnosti. Nejčastěji je realizováno ve formě přednášek, seminářů, kurzů, workshopů nebo letních škol. Mezi realizátory průběžného vzdělávání patří zejména pedagogické fakulty, profesní organizace, soukromé agentury i samotné školy.

3 REALIZÁTOŘI DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ

Na realizaci dalšího vzdělávání učitelů se podílí celá řada institucí, jejich počet se neustále mění a má rostoucí tendenci, co se týká jednotlivých druhů dalšího vzdělávání, tak nemají určeny realizátory, některé druhy, však mohou být realizované pouze danou institucí (např. kvalifikační vzdělávání může být zajišťované pouze vysokými školami).

Další vzdělávání mohou nabízet instituce spadající do resortu školství, soukromé organizace, občanská sdružení a nadace, profesní učitelské organizace, atd.

Koch rozděluje realizátory dalšího vzdělávání do tří kategorií podle používaných forem a způsobu financování:

Metodická činnost je orientována především předmětově, ale věnují se i debatě nad aktuálními problémy – zaškolování nových učitelů, diskuse nad změnami ve školách, seznamování s novými učebními pomůckami, předvádění nových forem a metod práce, apod. Podstatou je tedy vzájemné předávání zkušeností mezi pedagogy.

Vzdělávací programy na bázi akreditovaných projektů. Předpokladem pro realizaci těchto vzdělávacích programů je získání akreditace od Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky¹. Existuje celá řada institucí a programů, které získaly akreditaci na daný projekt a je tedy jen na ředitelích škol, který program nebo instituci si zvolí. Vznikla tedy na trhu vzdělávání konkurence a realizace projektů tedy musí být kvalitní, zajímavá a finančně dostupná.

Koch (2002, s. 31) také uvádí kategorizaci institucí, které získaly osvědčení pro realizaci dalšího vzdělávání.

- Vzdělávací pracoviště resortu školství (vysoké školy, střední školy, jiná školská zařízení).
- Vzdělávací instituce jiných resortů (například Ministerstvo zahraničních věcí se podílí na vzdělávání a osvětě o Evropské unii).

¹ Schvalování projektů je prováděno formou akreditačního řízení

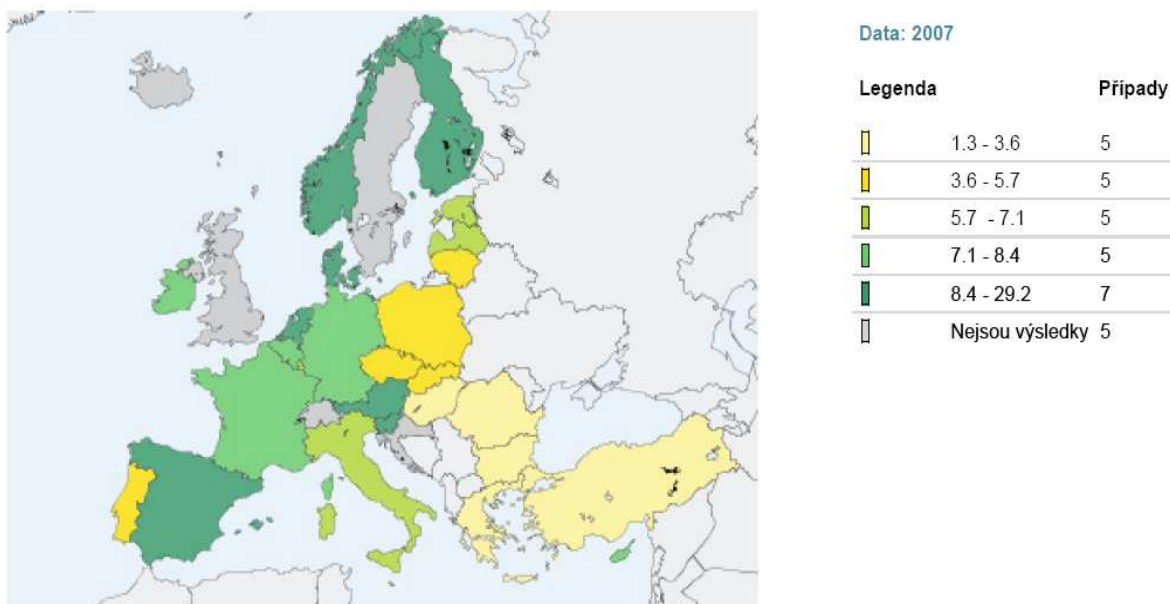
- Profesní učitelské organizace, které jsou sdruženy ve vzdělávací instituci s názvem Unie školských asociací (CZESHA).
- Vzdělávací a kulturní subjekty ze zahraničí působící v ČR.
- Občanská sdružení a nadace.
- Privátní instituce.
- Zařízení, která jsou zřizována samosprávnými orgány krajů.

Vzdělávací programy realizované grantovým způsobem. Vyhlášovatelem a iniciátorem této formy dalšího vzdělávání je MŠMT ČR, které vyhláší témata výzkumných projektů, která jsou určena cílové skupině a mají výběrová kritéria, která musí být splněna. Instituce nebo vzdělávací programy, které tato předepsaná kritéria splní, získají grant na jejich realizaci. Po ukončení vzdělávací akce je program vyhodnocen. (Koch, 2002).

4 ANALÝZA DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

4.1 Analýza dalšího vzdělávání v Evropě

Na následujícím obrázku je zachycena Evropa a procento populace ve věku 25 až 64 let, které se účastní dalšího vzdělávání a školení. Nejsou zde zachyceni pouze učitelé, ale dá se předpokládat, že trend dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků bude kopírovat trend dalšího vzdělávání populace. Z obrázku je patrné, že Česká republika vedle např. Slovenska, Polska má velmi nízkou účast na dalším vzdělávání. Naopak velmi dobře jsou na tom Severské země, jako Dánsko, Finsko, nebo např. Španělsko. Horší situace než u nás je potom především ve východní Evropě. [20]

Obr. 1 Struktura populace Evropy účastnící se dalšího vzdělávání [20]

4.2 Analýza dalšího vzdělávání v ČR

Z průzkumu, který byl proveden v roce 2008 s názvem „Rychlá šetření 2/2008“² vyplývá, že školy nabízejí následující další vzdělávání:

² Průzkum, který provedlo MŠMT v roce 2008

- příprava na povolání,
- rekvalifikace,
- zájmové vzdělávání,
- další vzdělávání pedagogických pracovníků,
- a jiné.

Jak lze vidět v tabulce níže, největší podíl v nabízeném vzdělávání tvoří právě další vzdělávání pedagogických pracovníků a to 44,1% a dále rekvalifikace ve 42%. Mezi jiné další vzdělávání se řadí především různé kurzy (např. svářečské, strojírenské, zemědělské, znalecké a zdravotnické), jazykové kurzy a kurzy výpočetní techniky.

Tab. 2 Struktura dalšího vzdělávání v nabídce škol [21]

Odpověď	Abs.	%
příprava na povolání	153	28,0
rekvalifikace	230	42,1
zájmové vzdělávání	197	36,1
DVPP	241	44,1
jiný	99	18,1

V další tabulce je srovnání jednotlivých typů dalšího vzdělání podle jednotlivých krajů. Školy v Královéhradeckém kraji nejvíce poskytují přípravu na povolání (41,9 %). Rekvalifikace jsou nejvíce rozšířeny na školách v Ústeckém (56,2%) a Libereckém kraji (55,2 %). Mezi školami v Plzeňském kraji je největší podíl těch, které nabízí zájmové vzdělávání (51,9 %). Další vzdělávání pedagogických pracovníků umožňují v největší míře školy v Moravskoslezském kraji (61,4 %). Jiné druhy dalšího vzdělávání nejčastěji uvedly školy z Libereckého kraje (34,5 %).

Tab. 3 Struktura nabídky dalšího vzdělávání škol dle krajů [21]

Kraj	příprava na povolání	rekvalifikace	zájmové vzdělávání	DVPP	jiný
Praha	30,6	32,7	30,6	49,0	16,3
Středočeský	18,9	39,6	35,8	39,6	17,0
Jihočeský	30,3	48,5	42,4	39,4	12,1
Plzeňský	22,2	22,2	51,9	40,7	25,9
Karlovarský	25,0	41,7	25,0	41,7	16,7
Ústecký	33,3	56,2	27,1	50,0	14,6
Liberecký	13,8	55,2	31,0	51,7	34,5
Královéhradecký	41,9	41,9	38,7	29,0	22,6
Pardubický	37,5	50,0	32,5	35,0	22,5
Vysočina	33,3	54,5	51,5	36,4	—
Jihomoravský	26,5	32,7	46,9	32,7	22,4
Olomoucký	27,3	42,4	36,4	42,4	21,2
Zlínský	25,6	38,5	23,1	51,3	15,4
Moravskoslezský	25,7	38,6	34,3	61,4	17,1
Celkem	28,0	42,1	36,1	44,1	18,1

Další otázka se týká předmětů, které jsou nabízeny v rámci dalšího vzdělávání, v nabídce jsou následující předměty³:

- český jazyk
- cizí jazyky
- matematika a přírodovědné předměty
- humanitní předměty
- informatika a výpočetní technika
- technické předměty
- ekonomika a účetnictví
- umělecké a řemeslné předměty/kurzy
- jiné
- žádné předměty/kurzy

V následující tabulce je zachycena struktura předmětů, která je nejčastěji nabízena při dalším vzdělávání. Informatika a výpočetní technika je nejčastějším předmětem, tento stav

³ Předměty odpovídají předmětům schválených oborů denního studia

vedly necelé dvě třetiny škol (64,9 %). Druhým nejčastějším typem předmětů jsou cizí jazyky (45 %). Ekonomika a účetnictví a technické předměty jsou v nabídce každé čtvrté škole.

Tab. 4 Struktura předmětů nabízená v rámci DVPP [21]

Odpověď	Abs.	%
český jazyk	84	18,0
cizí jazyky	210	45,0
matematika a přírodovědné předměty	84	18,0
humanitní předměty	62	13,3
informatika a výpočetní technika	303	64,9
technické předměty	117	25,1
ekonomika a účetnictví	116	24,8
umělecké a řemeslné předměty/kurzy	67	14,3
Jiné	53	11,3
žádné předměty/kurzy neodpovídají	5	1,1

Tab. 5 Struktura předmětů dalšího vzdělávání škol dle krajů [21]

Kraj	český jazyk	cizí jazyky	matematika a přírodovědné předměty	humanitní předměty	informatika a výpočetní technika	technické předměty	ekonomika a účetnictví	umělecké a řemeslné předměty/kurzy	jiné	žádné předměty/kurzy neodpovídají
Praha	28,6	36,7	20,4	14,3	51,0	20,4	18,4	16,3	8,2	—
Středočeský	18,9	39,6	20,8	20,8	60,4	22,6	18,9	7,5	11,3	—
Jihočeský	3,0	39,4	6,1	—	54,5	12,1	12,1	9,1	18,2	3,0
Plzeňský	14,8	37,0	14,8	11,1	48,1	11,1	7,4	7,4	3,7	3,7
Karlovarský	16,7	33,3	25,0	33,3	33,3	16,7	16,7	8,3	16,7	—
Ústecký	18,8	37,5	22,9	25,0	60,4	27,1	33,3	10,4	6,2	2,1
Liberecký	13,8	51,7	—	—	72,4	10,3	34,5	13,8	13,8	—
Královéhradecký	29,0	48,4	32,3	12,9	51,6	22,6	35,5	16,1	12,9	—
Pardubický	17,5	30,0	15,0	10,0	60,0	40,0	20,0	17,5	15,0	—
Vysočina	9,1	36,4	9,1	3,0	60,6	12,1	15,2	33,3	6,1	—
Jihomoravský	16,3	42,9	20,4	10,2	51,0	20,4	20,4	8,2	6,1	—
Olomoucký	12,1	39,4	15,2	12,1	51,5	27,3	24,2	3,0	15,2	—
Zlínský	15,4	33,3	10,3	7,7	61,5	23,1	23,1	17,9	5,1	—
Moravskoslezský	4,3	35,7	7,1	5,7	50,0	21,4	17,1	7,1	7,1	2,9
Celkem	15,4	38,5	15,4	11,4	55,5	21,4	21,2	12,3	9,7	0,9

Výuka českého jazyka (29 %), matematiky a přírodovědných předmětů (32,3 %), ekonomiky a účetnictví (35,5 %) v rámci dalšího vzdělávání se shoduje s výukou těchto předmětů během denního studia nejčastěji v Královéhradeckém kraji. V Libereckém kraji se v největší míře vyučuje informatika s výpočetní technikou (72,4 %) a cizí jazyky (51,7 %) jak v denním studiu, tak i v dalším vzdělávání. Technické předměty vyučované v dalším vzdělávání odpovídají předmětům denního studia nejčastěji v Pardubickém kraji (40 %). V jihočeských školách nejčastěji probíhá výuka jiných předmětů v denním studiu i v rámci dalšího vzdělávání (18,2 %).

5 SHRNU TÍ TEORETICKÉ ČÁSTI

Teoretická část této práce zahrnuje v první části vymezení pojmu učitel, jeho kompetence atd. Následující obsáhlejší část je věnovaná dalšímu vzdělávání učitelů, vymezením pojmu, stanovením cílů dalšího vzdělávání. Jsou zde také rozebrány výhody a bariéry při dalším vzdělávání, obsah a formy dalšího vzdělávání, právní vymezení dalšího vzdělávání učitelů, klasifikace atp. Teoretická část obsahuje mimo jiné také popis realizátorů dalšího vzdělávání. Poslední část rozebírá výzkum v oblasti dalšího vzdělávání v Evropě a v České republice.

Teoretická část tvoří podklad pro praktickou část této práce a dává podklad pro tvorbu dotazníku a pro zjištění současného stavu v této problematice.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 ÚVOD DO PRAKTICKÉ ČÁSTI

Pro praktickou část této práce jsem nejprve navrhla dotazník, který byl dále rozeslán učitelům odborných ekonomických předmětů po České republice. Otázky byly formulovány dle poznatků získaných v teoretické části a byl kladen důraz na to, aby byl zjištěn současný přístup učitelů k jednotlivým formám dalšího vzdělávání a také jejich preference atd. V praktické části jsem si stanovila výzkumné otázky, na které bych měla dostat odpověď po vyhodnocení tohoto dotazníku. Na základě informací získaných z dotazníků jsem provedla vyhodnocení a výsledky jsou dále popsány v praktické části této práce.

7 PLÁN PRŮZKUMNÉHO PROJEKTU

7.1 Výzkumný projekt a cíl výzkumu

Cílem této práce je zjistit přístup pedagogů k dalšímu vzdělávání konkrétně učitelů na středních školách, kteří vyučují ekonomické předměty. Ve zkoumání se chci zaměřit na typy dalšího vzdělávání, které učitelé znají, dále na typy dalšího vzdělávání, které učitelé preferují, a také na další aspekty, které s dalším vzděláváním souvisí, jako je intenzita využívání různých forem dalšího vzdělávání, forma financování atp.

7.1.1 Výzkumné otázky

Stanovila jsem pro prováděný výzkum čtyři základní otázky.

Otázka č.1: Znají učitelé pojem další vzdělávání učitelů?

Otázka č.2: Jaký je zájem pedagogů ekonomických předmětů o další vzdělávání?

Otázka č.3: O jaké typy dalšího vzdělávání projevují zájem?

Otázka č.4: V čem spatřují pedagogové ekonomických předmětů přínos dalšího vzdělávání?

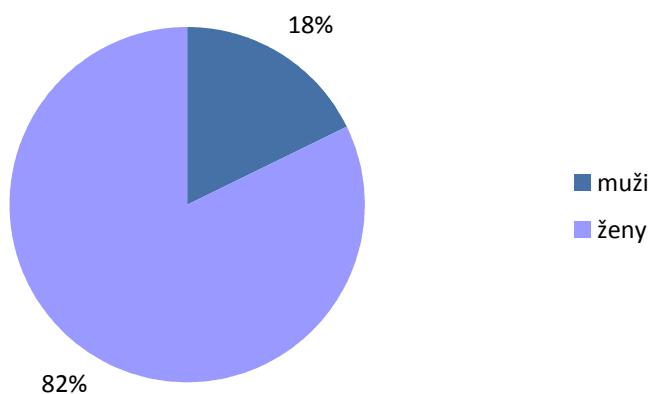
7.2 Metody výzkumu

Jako vhodnou metodu pro zjištění současné situace jsem využila kvantitativní výzkum v podobě dotazníkového šetření. V příloze PI je uveden dotazník, který obsahuje 17 otázek, které jsou uzavřené s možností jedné či více odpovědí, polouzavřené, ale i několik otevřených otázek. Otázky jsou rozděleny na dvě části v první části jsou otázky, které zjišťují věk, pohlaví, délku praxe atd. V druhé části jsou otázky, které zjišťují vybrané problémy týkající se dalšího vzdělávání učitelů. Jsou zde porovnávány jednotlivé typy dalšího vzdělávání, jejich znalost učiteli a také jejich frekvence využívání. Dále se dotazník týká seminářů, kurzů atd., které jsou poskytovány mimo organizaci, zde je zjišťován názor respondentů na nabídku, na jejich zaměření, kritérium pro výběr. V závěru dotazníku je zjišťován způsob financování dalšího vzdělávání a také souvislost s předměty, které vyučují. Při tvorbě dotazníkového šetření jsem se nechala inspirovat dotazníkem, který tvořila autorka Lazarová.

Výzkumný soubor

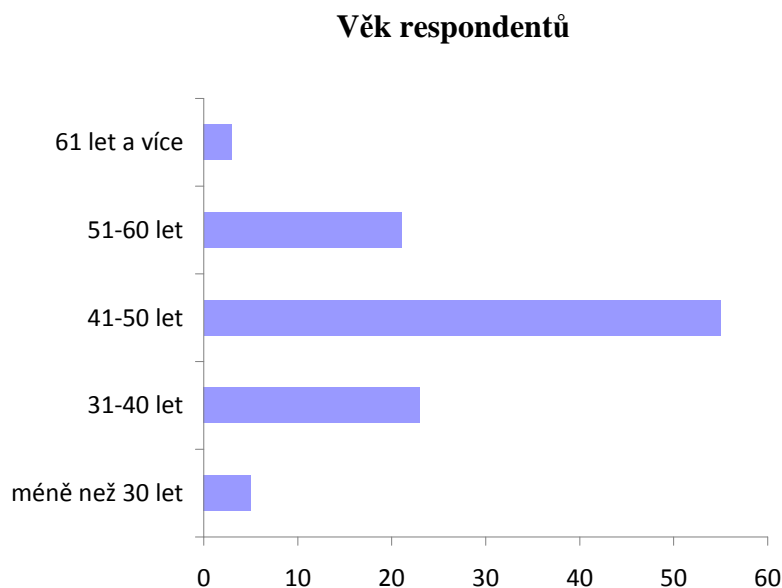
V rámci dotazníkového šetření bylo osloveno pomocí emailu 650 respondentů. Mezi respondenty patřili pouze učitelé ekonomických předmětů z různých typů škol po celém území České republiky. Z dotázaných odpovědělo 107 respondentů, z toho 88 žen a 19 mužů. Návratnost dotazníku byla tedy okolo 16%. Ve školství pracuje 236 tisíc lidí (včetně nepedagogických pracovníků), přibližně jednu čtvrtinu tvoří muži, záleží ale na typu vzdělávání. Rozložení respondentů tedy kopíruje i složení pedagogů ve školství všeobecně.

Složení respondentů

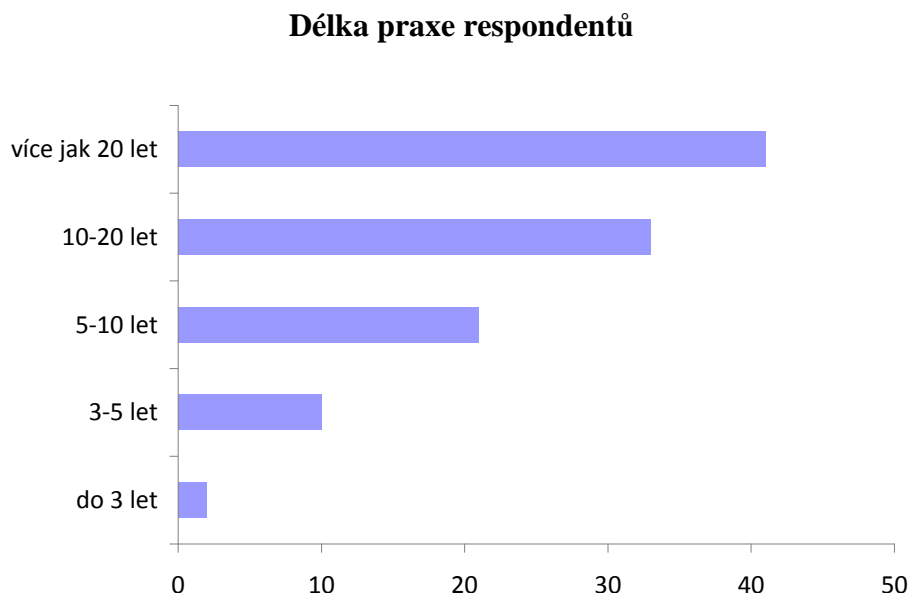
Obr. 2 Složení respondentů [vlastní zpracování]

V druhé otázce byl zjišťován věk, respondenti jsou převážně ve věku od 41 do 50 let a dále převládá věk od 31 do 40 let, přesné rozložení je na následujícím grafu.

Obr. 3 Věk respondentů [vlastní zpracování]

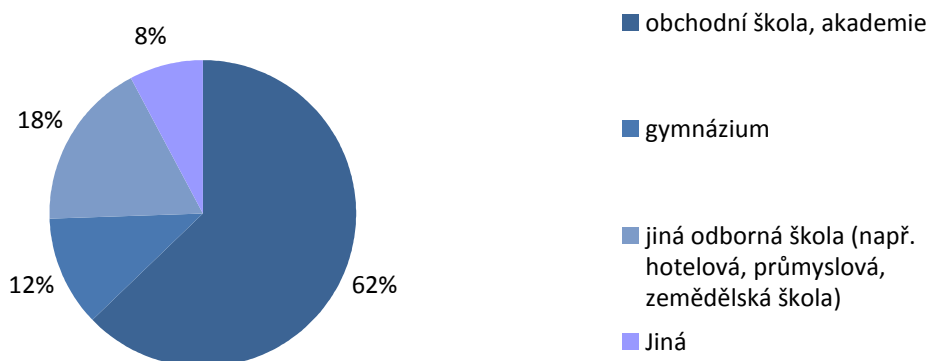
Následující otázka se zabývá délkou praxe jednotlivých pedagogů, dle věku se dá předpokládat relativně dlouhá praxe, kterou můžeme potvrdit na následujícím grafu, kdy převažuje praxe nad 20 let nebo od 10 do 20 let.

Obr. 4 Délka praxe respondentů [vlastní zpracování]

Další otázka se zabývá složením škol, ve kterých učitelé ekonomických předmětů pracují. Jak lze vidět na grafu níže, většina z učitelů působí na obchodních školách a akademiích.

Současný zaměstnavatel

Obr. 5 Současný zaměstnavatel [vlastní zpracování]

7.3 Průběh výzkumu

Výzkum jsem realizovala v období ledna až dubna roku 2011, kdy jsem nejprve zpracovala dotazník v elektronické formě a dále jsem tento dotazník rozeslala přibližně 650 respondentům. Využila jsem při tom aplikaci Google Docs, která zajišťuje rozeslání, sběr a dále zpracování a vyhodnocení jednotlivých otázek. Respondenty jsem vytipovala na internetových stránkách jednotlivých škol, oslovovala jsem pouze takové respondenty, kteří učí ekonomické předměty. Většina středních škol zveřejňuje informace o svých učitelích, jak kontakty, tak také předměty, které učí. Na základě těchto informací jsem si vytvořila databázi kontaktů. Z informací, které mi poskytli respondenti, jsem udělala vyhodnocení pomocí aplikace google docs a pomocí MS Excelu.

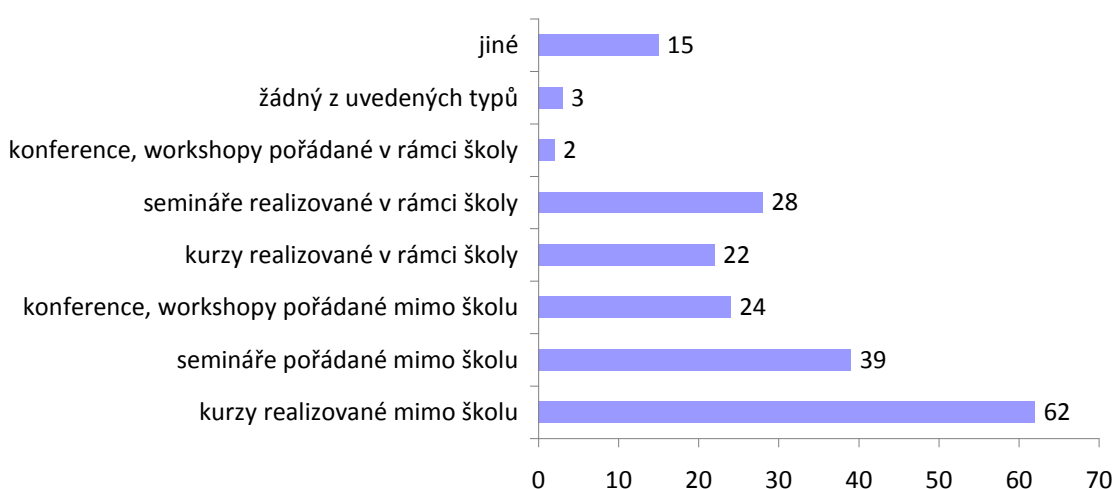
7.4 Výsledky výzkumu

První otázka se zaměřila pouze na pojem další vzdělávání učitelů, respondenti se měli vyjádřit k tomu, jestli tento pojem je jim znám, 100% odpovědělo, že pojem znají, což je předpokladem pro vyplnění zbývajících otázek v dotazníku.

Následující otázka se týká dalšího vzdělávání a typů dalšího vzdělávání, které učitelé nejčastěji navštěvují. Učitelé preferují převážně semináře a kurzy, které jsou pořádané u ex-

terních subjektů, dále semináře a kurzy, které pořádá sama škola, a v neposlední řadě učitelé navštěvují konference a workshopy pořádané mimo školu.

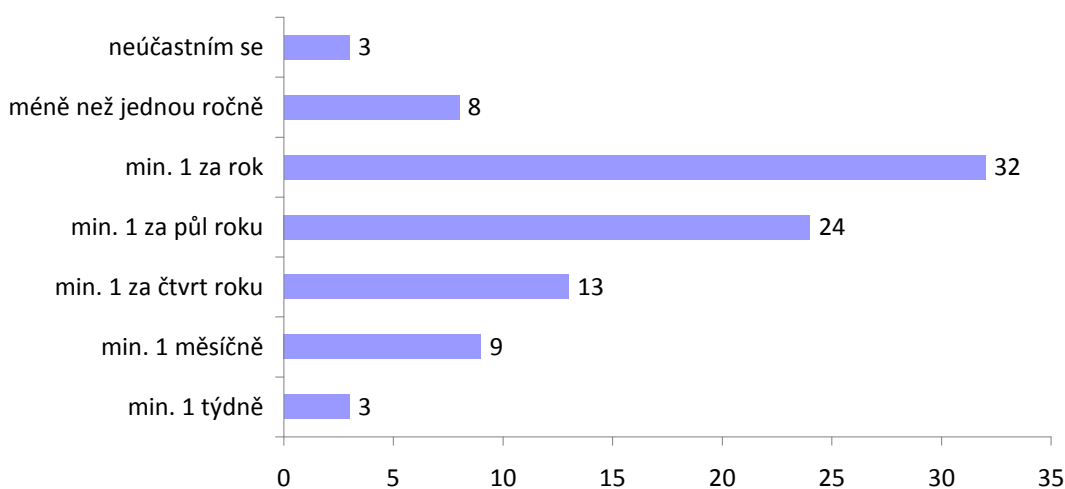
Který z typů dalšího vzdělávání využíváte ve své praxi

Obr. 6 Typy dalšího vzdělávání v praxi [vlastní zpracování]

Převážná většina učitelů navštěvuje tento typ vzdělávání minimálně jednou ročně, popř. i dvakrát ročně, pouze jeden z dotázaných uvedl, že se takového typu dalšího vzdělávání neúčastní, naopak jeden z dotázaných uvedl, že se účastní každý týden dalšího vzdělávání.

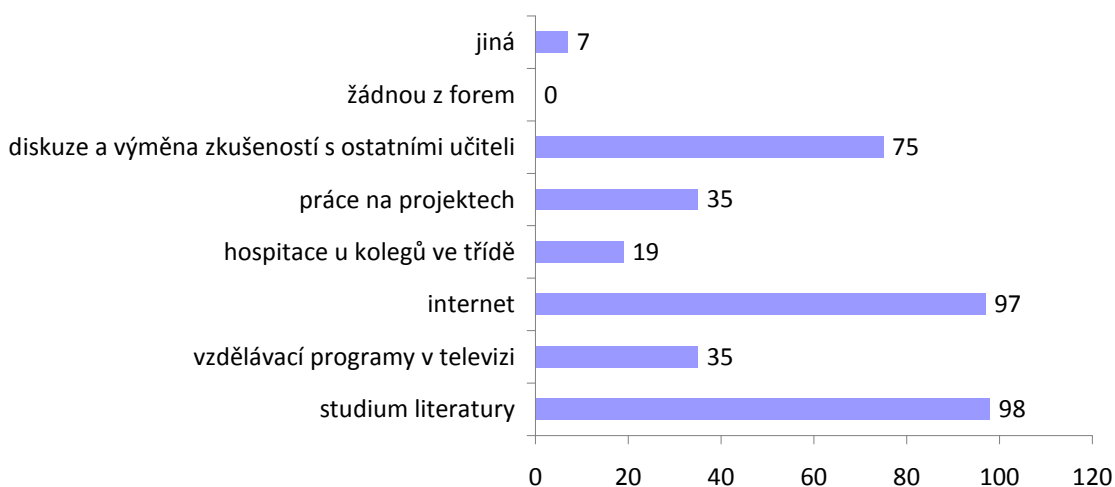
Jak často se účastníte výše zmíněných typů dalšího vzdělávání

Obr. 7 Čestnost návštěvy dalšího vzdělávání [vlastní zpracování]

Dále byl dotazník zaměřen na další typy dalšího vzdělávání, mezi nejoblíbenější typy dalšího vzdělávání patří studium literatury a využívání internetu a také nemůžeme opomenout diskuzi a výměnu zkušeností s ostatními kolegy. Práce na projektech a vzdělávací programy jsou také využívány mezi učiteli, ale nezabírají ve vzdělávání takový prostor jako dříve uvedené typy.

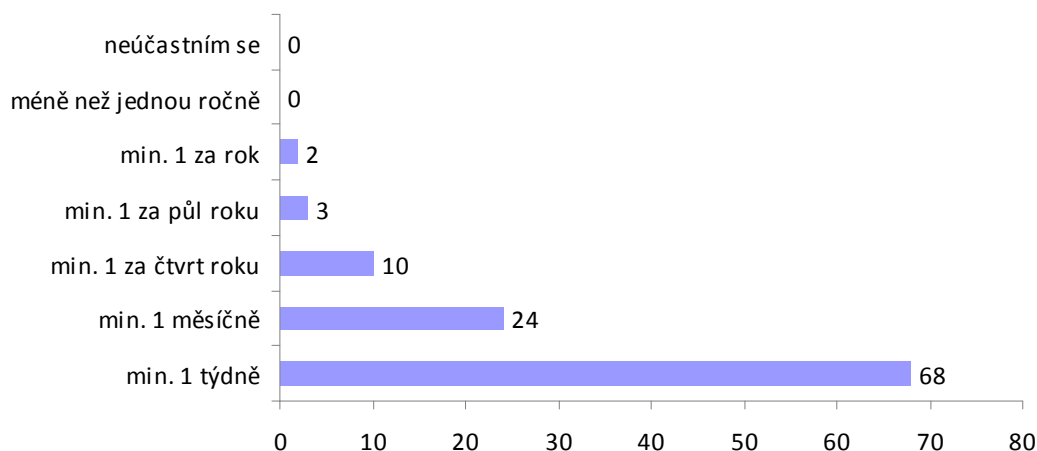
Které z forem dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků učitelé dále využívají

Obr. 8 *Formy dalšího vzdělávání, které učitelé navštěvují [vlastní zpracování]*

Níže uvedený graf nám naznačuje využívání výše zmíněných typů dalšího vzdělávání při své praxi, přibližně 60% uvedlo, že minimálně jednou týdně se věnuje dalšímu vzdělávání. Zbytek využívá dalšího vzdělávání v menší míře.

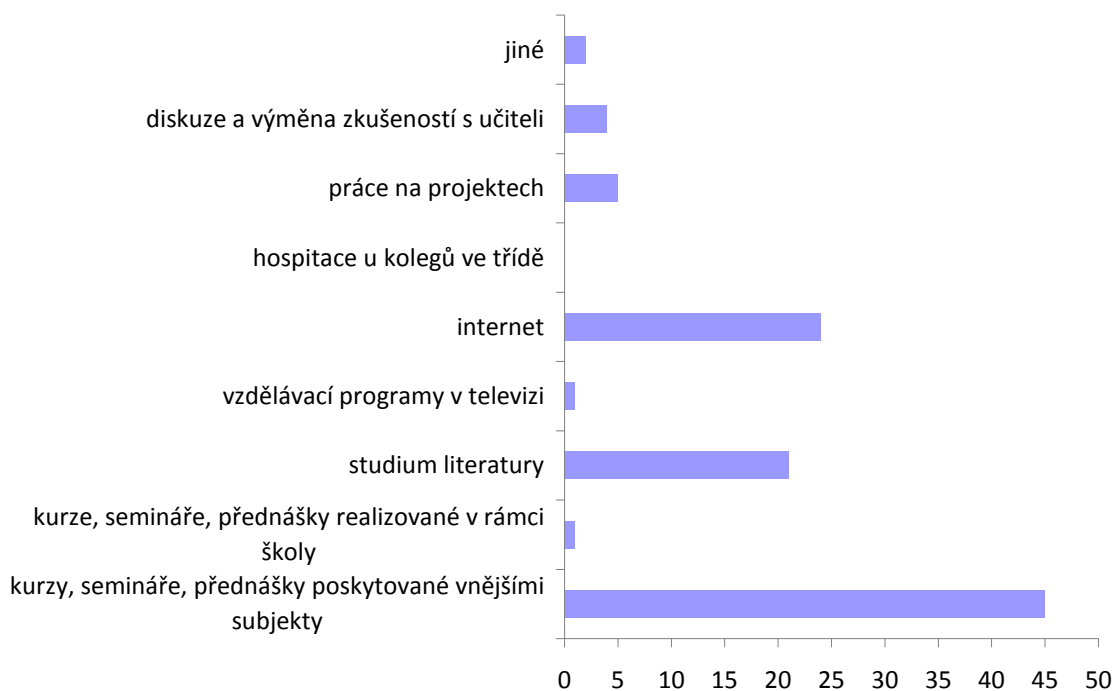
Jak často učitelé využívají výše zmíněných forem dalšího vzdělávání

Obr. 9 Čestnost návštěvy dalšího vzdělávání [vlastní zpracování]

Další otázka se týká preferencí učitelů v oblasti dalšího vzdělávání, největší oblibu mají kurzy, semináře a přednášky, které jsou pořádány vnějšími subjekty, a dále také internet a studium literatury, další formy jsou pro učitele ve většině případů málo využívané a nemají o jiné typy zájem.

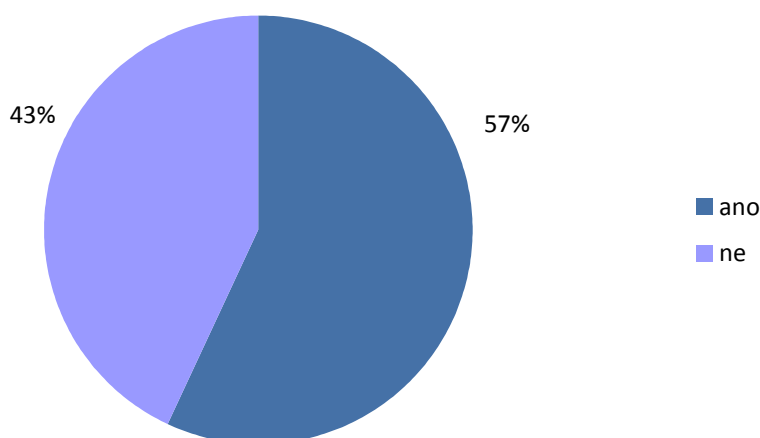
Který typ dalšího vzdělávání učitelé nejvíce preferují

Obr. 10 Preference typu dalšího vzdělávání [vlastní zpracování]

Vzhledem k tomu, že většina učitelů preferuje návštěvu seminářů, školení a přednášek, další otázka se týká spokojenosti učitelů s nabídkou těchto druhů dalšího vzdělávání, jejich spokojenost je zachycena na dalším grafu. Většina, tzn. 57%, uvedla, že je s nabídkou spokojena.

Vyhovuje učitelům současná nabídka seminářů, školení, přednášek, které jsou na trhu nabízeny

Obr. 11 Spokojenost s nabídkou dalšího vzdělávání [vlastní zpracování]

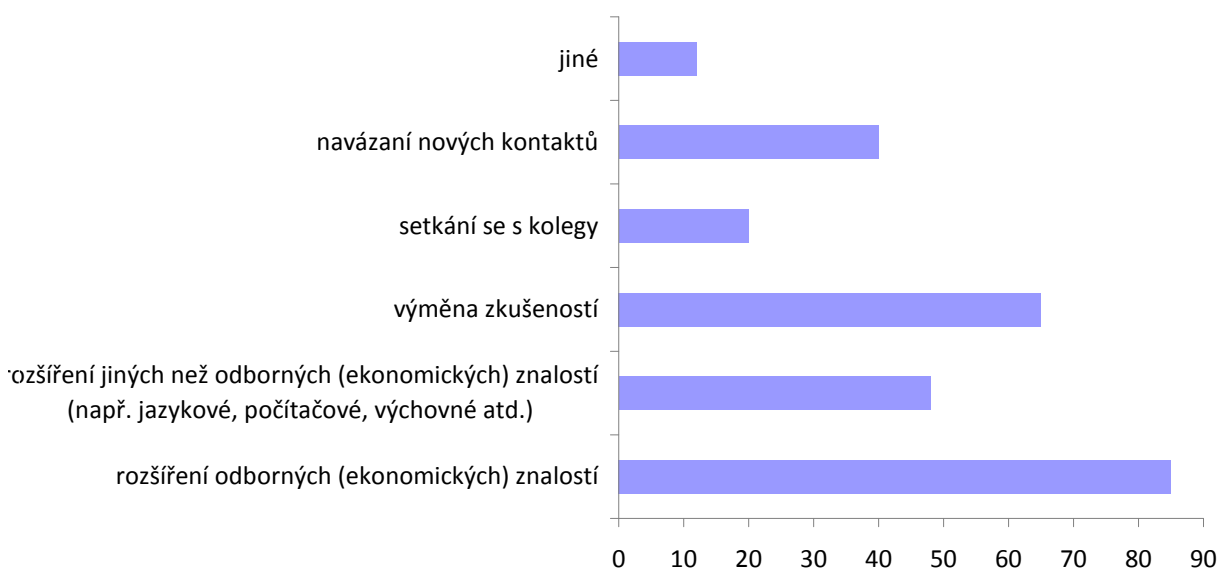
V další otázce měli respondenti prostor vyjádřit se k otázce spokojenosti či nespokojenosti s nabídkou seminářů, školení a přednášek. Respondenti byli spokojeni i nespokojeni s nabídkou kurzů, odvíjí se to především od kraje, ve kterém pracují. Učitelé jsou spokojeni s aktuálností a s informacemi, které jsou na seminářích a kurzech prezentovány, je ale vytýkána malá spjatost s praxí a hlavně špatná využitelnost poznatků přímo v učitelské praxi. Podle respondentů neexistují takové kurzy, které by byly určeny pro učitele, ale jsou nabízeny široké veřejnosti. Není zde kladen důraz na didaktické hledisko a metody výuky a širě výkladu je velmi široká oproti školním osnovám. Velký problém je také s financováním, respondenti uvádějí, že školení, kurzy, jsou poměrně finančně nákladné, a to především ty, které jsou poskytovány nestátními subjekty. Školy většinou nejsou schopny tato další vzdělávání platit a musí vzdělávání omezovat.

Další otázka se zaměřuje na to, co učitelům chybí v nabídce dalšího vzdělávání, jestli postrádají nějaký typ nebo téma, které by v praxi využili. Přibližně 15% respondentů je zcela

spokojeno. Učitelé postrádají kurzy zaměřené na nové metody ve výuce, ekonomické hry, motivační aktivity či soutěže, které by mohli učitelé využít při výuce, nebo také zapojení výpočetní techniky do výuky ekonomických předmětů. Učitelé také vytykají to, že nabídka kurzů nekoresponduje s ŠVP. Učitelům také chybí např. možnost navštívit hodiny v jiné škole, kde daný předmět vyučují, a získání zkušeností popř. nějakého manuálu, který by odrážel způsob zavedení a učení vybraného předmětu např. fiktivní firmy.

V další otázce se měli respondenti vyjádřit k tomu, jaké přínosy vidí v dalším vzdělávání. Měli v nabídce pět různých odpovědí, většina vidí jako pozitivum rozšíření ekonomických znalostí. Na druhé místo řadí výměnu zkušeností se svými kolegy a na třetí rozšíření jiných než odborných tedy, ekonomických znalostí, např. jazykových, počítačových.

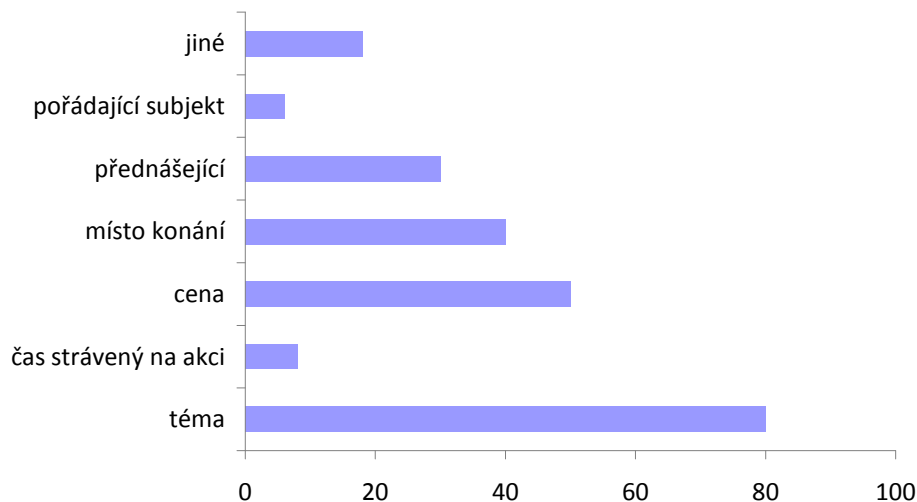
V čem učitelé vidí přínos dalšího vzdělávání

Obr. 12 Přínos dalšího vzdělávání pro učitele [vlastní zpracování]

Následující otázka se týká externího dalšího vzdělávání např. seminářů, workshopů atp. Učitelé uvádějí nejčastější důvod, podle kterého se rozhodují pro volbu se dané akce zúčastnit či, nikoliv. Většina se rozhoduje podle tématu, které bude prezentováno, dále se učitelé rozhodují podle ceny a v neposlední řadě také místa konání.

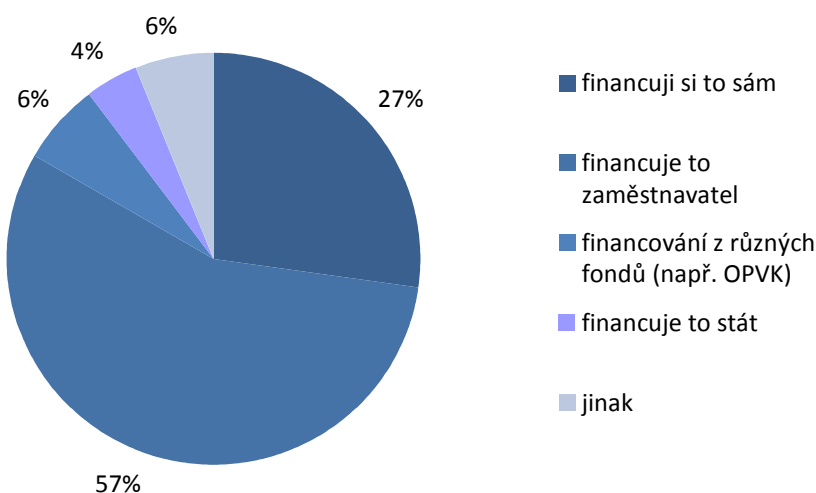
Co je pro učitele rozhodujícím kritériem pro volbu externího dalšího vzdělávání

Obr. 13 Kritérium pro volbu dalšího vzdělávání [vlastní zpracování]

Financování dalšího vzdělávání především seminářů, konferencí atp. je zobrazeno na grafu níže. Přes jednu čtvrtinu dalšího vzdělávání si financují učitelé sami, více než polovinu financují zaměstnavatelé, dále je další vzdělávání financováno např. státem a různými fondy.

Kdo financuje další vzdělávání učitelů

Obr. 14 Způsob financování dalšího vzdělávání [vlastní zpracování]

Učitelé se celkově shodují na tom, že je problém s financováním dalšího vzdělávání, školy na to nemají dostatek finančních prostředků, a musí tedy využívat např. kurzy, které jsou pořádané vysokými školami a např. financovány z evropských fondů. Na druhou stranu pokud si učitelé chtějí financovat další vzdělávání sami, škola není vždy ochotna učitele uvolnit z pracovního poměru.

8 ZÁVĚRY VÝZKUMU

V následující kapitole jsem zhodnotila a odpověděla na výzkumné otázky, které jsem si stanovila před výzkumem.

První otázka je „**Znají učitelé pojem další vzdělávání učitelů?**“ Na tuto odpověď všichni učitelé-respondenti odpověděli kladně. Tedy všichni respondenti se s tímto pojmem setkali a znají ho. Což je velmi pozitivní a je potřeba dále analyzovat, jestli učitelé vědí, co pod tento pojem je možné zařadit a co činnost dalšího vzdělávání může zahrnovat

Druhá otázka zní „**Jaký je zájem pedagogů ekonomických předmětů o další vzdělávání.**“ Na tuto otázku neexistuje jednoznačná odpověď, učitelé převážně mají zájem se dále vzdělávat, ale ne vždy je jim to umožněno, vzhledem k tomu, že některé typy dalšího vzdělávání jsou poměrně drahé a ne vždy je zaměstnavatel ochoten a schopen vše financovat. Navíc některé obory ekonomie či ekonomiky podléhají častým změnám, jako účetnictví, daně atp., proto je třeba sledovat změny a k tomu je nejlepší využívat právě další vzdělávání nejlépe externí.

Třetí otázka „**O jaké typy dalšího vzdělávání projevují zájem.**“ Učitelé převážně preferují kurzy, semináře a různé další akce, které jsou pořádané mimo školu. Samozřejmě na tyto akce učitelé potřebují finance, které mnohdy nejsou dostatečné, a proto učitelé preferují, a nejen z tohoto důvodu, i jiné formy vzdělání, spíše individuální formy jako studium literatury či internet .

Poslední otázka je „**V čem spatřují pedagogové ekonomických předmětů přínos dalšího vzdělávání.**“ Učitelé především vidí v dalším vzdělávání možnost rozšířit si své odborné znalosti z oboru, který učí, dále vidí příležitost v tom, že si mohou vyměnit své nejen odborné zkušenosti se svými kolegy, učiteli atp. Další velký přínos učitelé spatřují v rozšiřování jiných schopností, znalostí z oborů např. jazykových, výchovných, vzdělávacích, počítačových. Tedy takových, které mohou při své práci dále využít a rozvíjet a dále předávat svým žákům.

9 NÁVRHY A DOPORUČENÍ

Obecně se dá říci, že učitelé ekonomických předmětů preferují další vzdělávání pomocí seminářů a kurzů, které jsou pořádány mimo školu, ale tuto formu navštěvují poměrně málo, zhruba jednou za rok, častěji proto využívají studia pomocí literatury a internetu, a to přibližně jednou za týden. Je to dáno mimo jiné tím, že tento zdroj informací je poměrně velmi rychle k dispozici a je dostupný také finančně. Učitelé sice preferují externí formu vzdělávání, ale tato forma je pro ně ve většině případů nedostupná. Nedostupnost je dána více faktory, nedostupnost z hlediska financí, dále také některé typy kurzů nejsou nabízeny, nebo nejsou určeny pro učitele, ale všeobecně pro ekonomy. Problém je také v menších městech, kde nabídka takových kurzů není vůbec, proto učitelé musí dojíždět za semináři do větších měst a to je finančně více nákladné. Spokojenost či nespokojenost s nabídkou kurzů je velmi vyrovnaná, sice převažuje spíše spokojenost, ale určitě by výsledek měl být lepší. Pokud se učitelé zúčastňují dalšího vzdělávání, vybírají si ho podle tématu a slibují si od tohoto vzdělávání především rozšíření svým odborných znalostí.

Podle mého názoru by se učitelé měli účastnit externího vzdělávání, které také preferují častěji, a to minimálně dvakrát ročně, v současné, měnící se, době je toto vzdělávání nezbytné. Učitelé sice využívají i dalších forem, jako je studium literatury či internetu, ale informace, které zde získají, nemusí být zcela správné, záleží samozřejmě na zdrojích, ale jak literatura, tak internet mohou obsahovat celou řadu nepravdivých či mylných informací. Návštěva takových společných akcí může pozitivně přispět k tomu, že učitelé si mezi sebou vymění zkušenosti, informace, které mohou využít dále ve výuce. Tyto semináře či kurzy by ale měly být určeny přímo pro učitele, protože všeobecné kurzy či semináře nemusí být přínosné pro učitele. Tyto kurzy a semináře by měly být placeny zaměstnavatelem, nebo by je měl pořádat stát a měly by být pro učitele bezplatné. Toto vzdělávání by mělo být co na nejvyšší úrovni, i sám stát by měl mít zájem o jeho další rozvoj. Učitelé totiž potom mohou nově nabyté znalosti dále předávat svým žákům a rozvíjet tak jejich vzdělanost.

10 SHRNU TÍ ANALYTICKÉ ČÁSTI

Analytická část této práce se zabývá dotazníkovým šetřením v oblasti dalšího vzdělávání učitelů ekonomických předmětů. Na začátku analytické části byl popsán průběh výzkumu, byly stanoveny výzkumné otázky, také byl charakterizován výzkumný soubor, jako složení respondentů, jejich věk, délka praxe atd. V druhé části je zhodnoceno dvanáct výzkumných otázek, které se zabývají dalším vzděláváním jako: Které typy dalšího vzdělávání znáte?, Které typy dalšího vzdělávání preferujete?, Jak často se účastníte dalšího vzdělávání? nebo Podle kterých kritérií si vybíráte další vzdělávání?, Kdo financuje toto vzdělávání?. Na konci této analytické části je dána odpověď na výzkumné otázky, které byly výstupem celého dotazníku.

ZÁVĚR

Učitelská profese je velmi náročná a má mnohá specifika oproti jiným profesím. Moje práce se zaměřila na učitele ekonomických předmětů a na jejich další vzdělávání. Další vzdělávání je v poslední době velmi oblíbený a diskutovaný pojem, každý člověk by se měl dále vzdělávat během celého svého života a nejinak je tomu i u učitelů. Ještě více žádoucí je další vzdělávání u učitelů ekonomických předmětů, protože právě tato oblast vzdělávání je plná změn, která je způsobena např. změnami v zákonech, a proto je třeba vždy mít nejaktuálnější informace, které můžeme získat právě dalším vzděláváním.

Tématem mojí bakalářské práce byla analýza současné situace v oblasti dalšího vzdělávání učitelů, kteří učí ekonomické předměty.

Svou bakalářskou práci jsem rozdělila do dvou částí. První část obsahuje teoretické poznatky z oblasti dalšího vzdělávání učitelů. Tyto teoretické poznatky mi daly základ pro pozdější tvorbu dotazníku na téma právě dalšího vzdělávání učitelů ekonomických předmětů.

Druhá část obsahuje dotazníkové šetření, které se zabývalo dalším vzděláváním učitelů ekonomických předmětů, bylo analyzováno jaké typy dalšího vzdělávání učitelé znají, jaké preferují, kterých typů se nejvíce účastní, dále kdo jim další vzdělávání financuje atd.

Výsledkem této druhé části je zhodnocení výzkumných otázek, které jsem stanovila před výzkumem, a také návrhy a doporučení, které by měly vézt ke zlepšení dalšího vzdělávání učitelů ekonomických předmětů.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BENEŠ, Milan. *Andragogika*. Vyd. 1. Praha : Grada, 2008. 135 s. ISBN 978-80-247-2580-2.
- [2] ČÁP, Jan; MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 2. Praha : Portál, 2007. 655 s. ISBN 978-80-7367-273-7.
- [3] GLATTHORN, A. A., FOX, L. E. *Quality Teaching Through Professional Development*. New Orleans: Corwin Press, 1995. 155s ISBN-0-8039-6274-6.
- [4] HUSTLER, D. *Teachers' Perception of Continuing Professional Development*. London: DfES, 2003. ISBN 1 84478 006 6.
- [5] JANÍK, Tomáš. *Znalost jako klíčová kategorie učitelského vzdělávání*. Brno : Paido, 2005. 171 s. ISBN 80-7315-080-8.
- [6] JANIŠ, Kamil; KRAUS, Blahoslav; VACEK, Pavel. *Kapitoly ze základů pedagogiky : studijní text*. 4. vyd. Hradec Králové : Gaudeamus, 2008. 163 s. ISBN 978-80-7041-371-5.
- [7] KOHNOVÁ, Jana. A KOL. *Další vzdělávání učitelů základních a středních škol jako prostředek transformace českého školství*. Praha, PedF UK, 1995.
- [8] KOHNOVÁ, Jana. *Další vzdělávání učitelů a jejich profesní rozvoj*. 1. vyd. Praha : Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 2004. ISBN 80-7290-148-6.
- [9] KOCH, Jiří (ed). *Rozvoj školství JMK a vzdělávání učitelů*. Sborník příspěvků z konference „Pedagogické den 2002“ konané ve Znojmě dne 4. června 2002. Brno: Pedagogické centrum Brno, 2002. 96 s. ISBN 80-238-8790-4
- [10] KOŤA, J. *Učitel a jeho profese*. In KASÍKOVÁ, H.; VALAŠÍKOVÁ, A. a kol. *Pedagogické otázky současnosti*. Praha: ISV, 1994, s. 5–18.
- [11] LAZAROVÁ, Bohumíra. *Cesty dalšího vzdělávání učitelů*. Brno : Paido, 2006. 230 s. ISBN 80-7315-114-6.
- [12] PALÁN, Zdeněk. *Lidské zdroje : výkladový slovník : výchova, vzdělávání, péče, řízení*. Vyd. 1. Praha : Academia, 2002. 280 s. ISBN 8020009507.

- [13] PERETTI, A. ET ALL. *Encyclopédie de l'évaluation en formation et en éducation. Guide pratique*. Paris: ESF, 1998
- [14] PERRENOUD, P. *La formation continue comme vecteur de professionnalisation du métier d'enseignant*. Dostupné na: www.unige.ch/fapse/SSE/teachers/perrenoud/php_main/php_1994/1994_10.rtf
- [15] PRŮCHA, Jan. *Učitel : současné poznatky o profesi*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2002. 154 s. ISBN 8071786217.
- [16] PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška; MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Nové, rozš. a aktualiz. vyd. Praha : Portál, 2009. 395 s. ISBN 978-80-7367-647-6.
- [17] STARÝ, Karel. *Učitelé učitelů: náměty na vzdělávání vlastního učitelského sboru*. Praha : Portál, 2008. 112 s. ISBN 978-80-7367-513-4.
- [18] ŠVEC, Vlastimil. *Pedagogické znalosti učitele : teorie a praxe*. Vyd. 1. Praha : ASPI, 2005. 136 s. ISBN 8073570726.
- [19] VAŠUTOVÁ, Jaroslava. *Profese učitele v českém vzdělávacím kontextu*. Brno : Paido, 2004. 190 s. ISBN 80-7315-082-4.

Internetové zdroje

- [20] *Učitelé a jejich další vzdělávání. K některým psychologickým aspektům*. [online]. 2005 [cit. 2011-04-21]. Dostupné z WWW: <<http://fsps.muni.cz/~lazarova/projekty/ujdv.pdf>>.
- [21] *MŠMT* [online]. 2009 [cit. 2011-04-21]. Výsledky šetření Labour force survey 2009. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/vysledky-setreni-labour-force-survey-2009-1>>.
- [22] *MŠMT* [online]. 2008 [cit. 2011-04-21]. Rychlá šetření 2/2008 – dodatečná analýza jen za SŠ . Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/rychla-setreni-2-2008-dodatecna-analyza-jen-za-ss>>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

DVPP Další vzdělávání pedagogických pracovníků

DVU Další vzdělávání učitelů

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1 Struktura populace Evropy účastníci se dalšího vzdělávání	29
Obr. 2 Složení respondentů.....	38
Obr. 3 Věk respondentů	39
Obr. 4 Délka praxe respondentů	39
Obr. 5 Současný zaměstnavatel	40
Obr. 6 Typy dalšího vzdělávání v praxi	41
Obr. 7 Čestnost návštěvy dalšího vzdělávání	41
Obr. 8 Formy dalšího vzdělávání, které učitelé navštěvují	42
Obr. 9 Čestnost návštěvy dalšího vzdělávání	43
Obr. 10 Preference typu dalšího vzdělávání	43
Obr. 11 Spokojenost s nabídkou dalšího vzdělávání	44
Obr. 12 Přínos dalšího vzdělávání pro učitele	45
Obr. 13 Kritérium pro volbu dalšího vzdělávání	46
Obr. 14 Způsob financování dalšího vzdělávání.....	46

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 Formy vzdělávání	23
Tab. 2 Struktura dalšího vzdělávání v nabídce škol	30
Tab. 3 Struktura nabídky dalšího vzdělávání škol dle krajů	31
Tab. 4 Struktura předmětů nabízená v rámci DVPP	32
Tab. 5 Struktura předmětů dalšího vzdělávání škol dle krajů	33

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha PI : dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ EKONOMICKÝCH PŘEDMĚTŮ NA SŠ

Dobrý den, jsem studentkou na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně a v rámci méj bakalářské práce se zabývám dalším vzděláváním pedagogických pracovníků ekonomických předmětů na SŠ. Chtěla bych Vás touto cestou požádat o vyplnění tohoto dotazníku. Předem děkuji za Váš čas a ochotu.

Pohlaví

- muž
- žena

Věk

- méně než 30 let
- 31-40 let
- 41-50 let
- 51-60 let
- 61 let a více

Délka Vaší pedagogické praxe

- do 3 let
- 4-5 let
- 6-10 let
- 11-20 let
- 21 a více let

Současný zaměstnavatel

- obchodní škola, akademie
- gymnázium
- jiná odborná škola (např. hotelová, průmyslová, zemědělská škola)
- jiné:

Znáte pojem další vzdělávání pedagogických pracovníků

- ano
- ne

Který z typů dalšího vzdělávání využíváte ve své praxi (možnost více odpovědí)

- kurzy realizované mimo školu
- semináře pořádané mimo školu
- konference, workshopy pořádané mimo školu
- kurzy realizované v rámci školy
- semináře realizované v rámci školy
- konference, workshopy pořádané v rámci školy
- žádný z uvedených typů
- jiné:

Jak často se účastníte výše zmíněných typů dalšího vzdělávání viz. předchozí otázka

- min. 1 týdně
- min. 1 měsíčně
- min. 1 za čtvrt roku
- min. 1 za půl roku
- min. 1 za rok
- méně než jednou ročně
- neúčastním se

Které z následujících forem dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků dále využíváte (možnost více odpovědí)

- studium literatury
- vzdělávací programy v televizi
- internet
- hospitace u kolegů ve třídě
- práce na projektech
- diskuze a výměna zkušeností s ostatními učiteli
- žádnou z forem
- jiné:

Jak často využíváte výše zmíněných forem dalšího vzdělávání viz. předchozí otázka

- min. 1 týdně
- min. 1 měsíčně
- min. 1 za čtvrt roku
- min. 1 za půl roku
- min. 1 za rok
- méně než jednou ročně
- neúčastním se

Který typ dalšího vzdělávání nejvíce preferujete

- kurzy, semináře, přednášky poskytované vnějšími subjekty
- kurze, semináře, přednášky realizované v rámci školy
- studium literatury
- vzdělávací programy v televizi
- internet
- hospitace u kolegů ve třídě
- práce na projektech
- diskuze a výměna zkušeností s učiteli
- jiné:

Vyhovuje Vám současná nabídka seminářů, školení, přednášek, které jsou na trhu nabízeny

- ano
- ne

Proč Vám nabídla vyhovuje/nevyhovuje?

Chybí Vám na trhu nějaký typ popřípadě téma dalšího vzdělávání, který byste v praxi využili?

V čem vy osobně vidíte přínos dalšího vzdělávání (možnost více odpovědí)

- rozšíření odborných (ekonomických) znalostí
- rozšíření jiných než odborných (ekonomických) znalostí (např. jazykové, počítačové, výchovné atd.)
- výměna zkušeností
- setkání se s kolegy
- navázání nových kontaktů
- jiné:

Pokud se účastníte externího dalšího vzdělávání (např. semináře, workshopu, kurzu), co je pro Vás rozhodujícím kritériem pro jeho volbu (možnost více odpovědí)

- téma
- čas strávený na akci
- cena
- místo konání
- přednášející
- pořadající subjekt
- jiné:

Týká se většinou Vaše další vzdělávání předmětů, které vyučujete

- ano
- ne

Kdo většinou financuje Vaše další vzdělávání

- financuji si to sám
- financuje to zaměstnavatel
- financování z různých fondů (např. OPVK)
- financuje to stát
- jiné:

Chcete se k dotazníku ještě dál vyjádřit? Zde máte prostor pro své další myšlenky, názory a úvahy